

АНДАТПА

«6D020400-Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD)
ғылыми дәрежесін алуға арналған диссертациялық жұмысына

Әбікенов Жарқынбек Оралбекұлы

Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтарға семиотикалық талдау

Жұмыстың жалпы сипаттамасы. Диссертациялық зерттеу жұмысының тақырыбы қазақстандық мәдениеттанулық ғылымның зерттеу алаңына ұсынылып отырған тың тақырып. Семиотикалық талдау мәдени құндылықтардың бірыңғай мәтінін біртұтас жүйе ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу жұмысының өзектілігі. Қазіргі таңда ғылымның мәдени құндылықтар саласында зерттелмей жатқан және заманауи тұрғыдан зерттеуді қажет ететін мәселелер баршылық. Қазақстан Республикасының тәуелсіздікке қолы жетіп, қоғамның саяси-әлеуметтік, экономикалық, мәдени, рухани салаларындағы пайда болған түбегейлі өзгерістер мәдениеттанушылар алдына, оларды жаңаша зерделеу міндетін қойды. Осы міндетті жүзеге асыруда жұмысымызға жаңаша тұрғыдан қарау үшін, семиотикалық талдау және зерттеу тәсілдерін пайдалану қажеттілігі туындап тұр.

Біз зерттеу нысанына алып отырған Сыр өңірінің мәдени құндылықтарының даму кезеңдерін, қызметі мен бағыттарын заманауи тұрғыда зерттеудің маңызы зор. Сыр өңірінің мәдени құндылықтары қазақ мәдениет әлемінің бір бөлшегі ретінде толыққанды мағлұмат беретін мәдени жәдігер болып табылады. Сыр өңірінің мәдени құндылықтарының семиотикалық талдаудағы ғылыми-теориялық мәселелері мәдени антропологияда бұған дейін арнайы зерттеу нысаны болмағандықтан, оны жан-жақты кең қамтылған пәнаралық өрісте қарастыру әрекеті семантикалық, прагматикалық идеялар негізінде зерттеу, мәдени құндылықтардағы ақпараттық мазмұндық-семиотикалық аясы негізінде ұлттық әлеуетін және түрлі мәдениет белгілерін құрайтын негізгі элементтерін жіктеу, түркі дүниетанымындағы мәдени құндылықтардың қасиеттілігі туралы ұғым түсінігін анықтау өзекті мәселе болып табылады.

Жалпы мәдени құндылықтар туралы айтқанда біз оның көп қырлы құбылыс екендігіне, күрделі, қозғалыс пен даму жағдайында болатындығына назар аударуға тиіспіз. Маңызды мәселелердің бірі мәдениеттің субъектісі туралы мәселе болып табылады. Сыр өңірінің мәдени құндылықтарын уақыттың өлшемі пен кеңістікте сіресіп тұрып қалған тарихи болмыстың феномені деп қарауға болмайды, қайта керісінше ол да үнемі өзгеріс пен даму процесінде болды. Сыр өңірінің мәдени жетістіктері ақыл-ойы мен шеберлігінің негізінде осы өңірге тән мәдениет деп аталатын құбылысты жасады. Сонымен мәдениетті жасау адамдардың олардың ойларының, эмоциясы мен тәжірибесінің жетістігі болып табылады. Оған осы өңірдің азаматтарының қосқан үлесінің дәлелі бірегей мәдени туындыларын дүниеге

келтірді. Осы қызметтің нәтижесінде мәдениеттің өзі жаңғырумен болады. Әрине, туынды оны жасаушысы үшін қандайда бір құндылықты еншілейді. Осы тұрғыда Сыр өңірінде де жеке адам, отбасы, ру және т.б. сияқты өзіне тән бірегейлікті, өмірлік жағдайларды реттеудің өзіндік негіздерін ақпаратты сапада сақтау, қайта жаңғырту және берудің бірегей тәсілдерін, осы құбылыстардың мағыналық өңделуі, түсіндірілуі бар. Ақпаратты берудің ғылыми-техникалық үдерісте неғұрлым жетілген түрлері бар болғанымен, бірақ біз үшін «мәдени дәстүр» үйреншікті, түсінікті және іс жүзінде қажетті болып табылады.

Сондықтан қазіргі таңда Сыр өңірінің мәдени құндылықтарын семиотикалық тұрғыдан зерделеу, дүниетанымдық рухани-ақпараттық әлеуетін мазмұндық-семантикалық бағытта саралау, осы арқылы мәдени жәдігерлерді семиотикалық концептінің мазмұнын жан-жақты талдау мәдени антропологияның өзекті мәселесі болып табылады.

Диссертация тақырыбының зерттелу деңгейі. Таңдалып алынған тақырып отандық мәдениеттанулық және философиялық әдебиетте алғашқы болып табылады. Алайда бұл зерттеу ішкі мәнісі бойынша көптеген теориялық ізденістер, мәдени мәтіндер мен деректерге сүйене отырылып орындалған.

Біздің зерттеу объектіміз тұтасымен құндылықтар мәселесіне арналмағандықтан, ғылыми ізденістер аймағында құндылықтар теориясының әртүрлі типтерін құрайтын философиялық тұжырымдарға тоқтала кетеміз. Сондықтан құндылықтар мәселесіне философия тарихында да көптеген пікірлер білдіріліп, антика заманында өмір сүрген Сократ, Платон, Аристотель, неміс классикасының өкілдері И.Кант және Г.Гегель, аксиологиялық трансцендентализмнің негізгі өкілдері Г.Риккерт, жаңаkantшыл Э.Кассирер, персоналистік онтологизмді бағытының өкілі М.Шелер, мәдени-тарихи релятивизм концепциясы бағыты өкілдері Дильтей, Шпенглер, Тойнби, құндылықтар концепциясының негізін әлеуметтану ғылымында жасаған М.Вебердің, Р.Уильямстың құндылықтың өзгеру типологиясын қалыптастыруын қарастырамыз.

Қазақстандық философтар құндылықтар мәселесіне еліміздің тәуелсіздігін алған кезеңнен бастап терең мән бере бастады. Көптеген еңбектерде құндылық мәселесі қарастырыла бастады. Құндылықтардың мәні мен табиғатын айқындауда шығармашылықтың және руханилықтың арқауымен байланыстырған зерттеушілерге Қ.Ә.Әбішевті, М.З.Изотовты, У.Е.Ерғалиді, А.Қ.Қасабекті, А.Х. Қасымжановты, А.Б.Қапышевты, С.Ю.Колчигинді, А.Г.Косиченконы, Б.К.Құдайбергеновті, Г.Г.Соловьеваны жатқызуға болады.

Құндылықтар жүйесі белгілі әлеуметтік-этникалық қауымдастықта қалыптасып, дамитын болғандықтан ол ауқымдағы мәдени, ділдік, идеялық бағдарлардың маңыздылығы зор. Бұл тұрғыда зерттеу барысында С.Н.Ақатайдың, Т.Айтқазиннің, Г.К. Әбдіғалиеваның, Н.Байтенованың, Т.Х.Ғабитовтың, К.Кішібековтың, Р.Қ.Кәдіржановтың, К.М.Мардановтың, Ә.Н.Нысанбаевтың, К.Ш.Нұрланованың, Б.Нұржановтың, Т.С.Сәрсенбаевтың,

Г.К.Шалабаеваның, Н.Шаханованың монографиялары мен мақалаларындағы философиялық тұжырымдары мәселені жаңаша сараптауға негіз болды. Қазақстанның рухани құндылықтары жөнінде өзінің ойларын заманға байланыстыра сабақтаған С.Е. Нұрмұратовтың «Рухани құндылықтар әлем: әлеуметтік-философиялық талдау» тақырыбына арналған монографияда рухани құндылықтарға теориялық және аксиологиялық тұрғыда анықтама берілген.

Бүгінгі таңда батыс елдерінде мәдени құндылықтарды зерттеу семиотикасы жеткілікті дамыған теория болып табылады, бұның тәсілдері құндылықтардың әртүрлі танымдық деңгейін талдауға мүмкіндік береді. Семиотикада белгінің бір-бірімен қатынасын синтаксис, белгінің белгіленген затқа қатынасы семантика, белгі жүйесінде тұтынып қолданылатын белгі қатынасын прагматика айырып береді. Бұл мәдени құндылықтардың дүниетанымдық түсініктерінің негізгі жүйесін семиотикалық тәсілде айқындауға мүмкіндік береді. Мәселенің зерттелу деңгейіндегі семиотика мен рәмізшілдік мектеп батыстық мәдениетте қалыптасқандықтан, осы бағдарламалардың жетістіктерін пайдалану отандық мәдениеттанудың жаңашыл жетістіктерге жетуіне себепкер бола алады.

Мәдени құндылықтар құбылыстарын семиотикалық тұрғыдан зерттеу және жалпы рәміздік белгі мәселелер бойынша ізденістер семиотика мен семантиканың дамуына байланысты батыстық зерттеушілер тарапынан өрістеді: К.О. Апель, Ч. Моррис, Ч. Пирс, Э. Кассирер, М. Фуко, Р.Гвардини, В. Тэрнер, К. Леви-Строс, Д.Фрезер, Ж. Деррида, Ж.Делез, Ф.Гваттари, О. Шпенглер, Ф. Лиотар А. Тойнби және т.б. Рәміздің мәдениеттегі маңыздылығы П.А. Флоренский, П.Г. Богатырев, Ю. Лотман, А.Ф. Лосев және т.б. ресейлік авторлардың еңбектерінде зерттеліп қамтылған.

Тікелей мәдени құндылықтардағы семиотикалық суреттемелері мен олардың рәміздік негіздеріне арналмағанымен, осы мәселенің белгілі бір қырлары айқындалған қазақстандық кейбір ғылыми еңбектерді атап өтсек, қазақ халқының мәдениеті, коммуникациялық қатынастары, қолөнері, тұрмысы жайлы жазылған Ш.Уәлиханов еңбектерінің маңызы зор. Оның еңбектері XIX ғ. орта кезеңіндегі қазақтардың қарым-қатынастары семиотикасы тарихына мол мағлұмат қосады. Академик Ә.Марғұланның үш томдық еңбектері қызықты деректермен, құнды мазмұнымен қатар, әрбір мәдени артефакттың семиотикалық технологиясын сипаттап, қолдану орнын анықтайды. Қанат Нұрланованың «Адам және әлем. Қазақтың ұлттық идеясы» атты кітабында қазақ идеясы ретінде «адаммен егіз жарық дүние» рәміз суреттемесін ұсынады.

Диссертация тақырыбына қатысты Н. Ж. Шаханованың «Қазақтың дәстүрлі мәдениетіне семантика-семиотикалық талдау» және «Дәстүрлі қазақ мәдениетінің әлемі» атты зерттеулерінде дәстүрлі қазақ мәдениетінің кешендік құрылымына семиотикалық талдау берілген. Қазақ дүниетанымы мен дәстүрлі мәдениетіндегі түйінді рәміздер Қ.М. Борбасованың Қазақстандағы діни қарым-қатынастарға арналған еңбектерінде, Т.Х.Ғабитовтың «Қазақ мәдениетінің тарихы», В.Ғалиевтың «Қазақ

мәдениетінің рәміздері» және т.б. зерттеулерде сарапталған. Ғалым Х. Арғынбаевтың «Қазақ халқының қолөнері» атты еңбегінде де мәдени құндылықтар семиотикасына қатысты құнды деректер қамтылады. Қазақстандық зерттеушілердің еңбектерінің бірқатары дәстүрлі өнер мен этнографиялық құндылықтарды заттық-материалды мәдениет тұрғысынан сипаттап, түсінік береді. Алғаш рет мәдени құндылықтар Бек Ибраевтың ғылыми зерттеу мақаласында тарихи-этнографиялық тұрғыдан зерттеліп, семиотикалық талдау жасалады. Осы тұрғыда, мәдениеттану саласында қорғалған Н.Қ.Альджанованың «Қазақтардың коммуникациялық мәдениетін семиотикалық талдау» атты докторлық диссертацияларында көтерілген идеялар мен семиотикалық тұрғыдан талдау мәселелерінің өз жалғасын табуын объективтілік деп санаймыз.

Алайда бұл зерттеулер аталған тақырыпты тікелей қамтымағандықтан диссертациялық ізденістің объектісі мен пәнін жаңа деп бағалауға толық негіз бар. Біз қарастырып отырған мәселенің аталып өткен зерттеулерден негізгі айырмашылығы зерттеу нысанының өз дәрежесінде анықталуымен және соған сай зерттеу әдісін қолдану өзгешелігінде. Семиотика ғылымы мемлекетімізде даму сатысының бастапқы кезеңдерін басынан өткізуіне байланысты таңдалып алынған тақырып отандық мәдениеттануда алғашқы болып табылады. Алайда бұл зерттеу ішкі мәнісі бойынша көптеген теориялық ізденістер мен деректерге сүйене отырылып орындалады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері. Қазіргі таңда еліміздің құндылықтары қайта қаралып жатқан Қазақстандық қоғамның, жаңа өркениеттілік талаптарына сай мәдени құндылықтарды семиотикалық таңбалары мен олардың рәміздік негіздерін зерттеу жұмыстың басты мақсаты болып табылады. Қойылған мақсат бойынша мәдени құндылықтарды семиотикалық тұрғыдан зерттеу арқылы оның мәдени үлгі нысандары сараланып, басқа тарихи кезеңдердегі мәдениеттер араласу ықпалымен дамыған нысандарына және даму жолдарына мәдениеттанулық және антропологиялық тұрғыдан талдау беру зерттеудің мақсатын нақтыландырады. Аталған мақсатты шешу барысында төмендегідей ауқымды міндеттерді алдымызға қойдық:

- Мәдени құндылықтардың рухани дамудағы құндылықты моделін айқындау үшін батыстық семиотикалық рәмізшілдік мектептің жетістіктері мен құндылықтарына мәдениеттанулық сараптама беру;

- Мәдени құндылықтардың семиотиканың талдау кезінде түрлі мәселелік өрісін анықтау және бұл саланың қазіргі мәдениеттегі тәжірибелік ролін айқындау;

- Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтардың типологиясын жасау;

- Мәдени құндылықтардың өзіндік стилдік ерекшеліктерін айқындау және оларға мәдениеттанулық салыстырмалы талдау беру;

- Мәдени құндылықтарда қалыптасқан әр түрлі вербальды емес семиотикалық суреттемелерге рәміздік-мәтіндік талдау беру;

- Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтарды семиотикалық талдай отырып, тарихи-мәдени контекстінде қарастыру және салыстыру;

-Сыр өңірінің мәдени құндылықтарды рәміздік суреттемелер арқылы аксиологиялық түсіндірме және концептуалды сипаттама беру;

-Сыр өңірі азаматтарының мәдени құндылықтарды бағалауы, мәдени құндылықтарға деген тұрақты түсініктері мен олардың сақталу деңгейін, бұл түсініктердің әлеуметтену дәрежесін зерттеу, мәдени құндылықтарға деген көзқарастары мен ұстанымдарын анықтау болып табылады.

-Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтарды рухани мәдениет пен мәдени туризмді өркендетудегі маңыздылығын талдау;

-Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтарды негізінде туризмдік кластерді дамыту және оның турресурсын жасау.

Зерттеудің нысаны: Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтар.

Зерттеу жұмысының пәні: Сыр өңірінің мәдени құндылықтарының таңбалық және рәміздік жүйесі, оның пайда болуы, семантикасы, прагматикасы және типологиясы.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы. Қазақстандық мәдениеттану ғылымының зерттеу кеңістігінде мәдени құндылықтарды семиотикалық талдау алғашқы рет Сыр өңірі контекстінде қарастырылып отыр. Жұмыстың негізгі ғылыми жаңалығы Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтар үдерісін батыстық зерттеу ұстанымын қазақы этномәдени қисынмен үйлестіріп, рәміздік мәдени мән-мағынасын кешенді мәдениеттанулық зерттеулер арқылы ашу болып табылады.

Диссертациялық еңбекте көтерілген тақырыптың маңыздылығынан және алға қойған мақсат-міндеттерді шешуден туындаған келесі жаңа ғылыми нәтижелерге қол жеткізілді:

-Сыр өңірі мәдени кеңістігінің концептуалдық аясы мен мәдени семантикасы мен рәміздерін семиотикалық тұрғыда сараптау арқылы зерделенді.

-Мәдениет саласындағы семиотикалық ғылыми еңбектері негізінде мәдени құндылықтар генезисін, құрылымын және негізгі белгілері жан-жақты қарастырылды.

-Ғылыми суреттемелерде рационалды түсіндірмелік, философияда-пайымдау басымдылық танытса, мәдениеттанулық суреттемелерінде адами қарым-қатынастарды болмыстық бітімдермен үйлесімді типтік салыстырмалық тәсілмен білдіру алдыңғы қатарға шығатындығы дәлелденді.

-Сыр өңірінің мәдени құндылықтарының дәстүршілдік пен жаңашылдық аясындағы өзгерістері анықталды.

-Бұқаралық мәдениеттегі заманауи өзгерістердің ұлттық мәдениеттің кейбір салаларына тигізетін әсері анықталды және мәдени құндылықтар жүйесінің озық үлгілерін құрудың жобалары ұсынылды.

-Сыр өңіріндегі киелі нысандар қазақстандық брендтеу үдерісін дамыту мен жетілдіру нысаны ретінде дәлелденді.

-Өңірдің имидждік даму бағыттарын анықтау үшін өңірді дәріптеу шарттары жіктеліп және аймақтық брендинг теориялары, тұжырымдары және принциптері зерделенді.

Қорғауға ұсынылатын негізгі ғылыми тұжырымдар:

1. Мәдени құндылықтардағы рәміздер жалпы семиотикалық тұрғыда адам мен әлем арасындағы қарым қатынас тұрғысынан түсіндірілсе, архетиптік сипаттағы мәдени рәміздер өз бойларына қашанда құпиялықты жасырады. Оның астарында қашанда кодтық мағыналық негізге сүйенген мәдени этикалық дәстүр сақталатыны белгілі. Құндылықтар туралы зерттеулер бойынша мәдени саладағы рәміздер адам қызметінің нысаны мен оның қажетті алғышарты болып есептеледі.

2. Сыр өңірінің мәдени кеңістігіндегі инновациялық үрдістері уақыт талабына сай өзгереді және өркениеттік толқындармен үйлесімді әрекет етеді. Семиотикалық талдау өңірдегі дәстүр мен жаңашылдық, құндылықтарды түгендеу, жаппай батыстандыру үрдістерінің белсенді модернизация аймағында жүретіндігі белгілі. Қазақтың дәстүрлі мәдениетіндегі рәміздік қатынастарды айқындау арқылы қазіргі рухани мәдениеттің архиптеріне назар аударылады және осының нәтижесінде құндылықтардың ділдік негіздерін сараптау басталады.

3. Сыр өңіріндегі мәдениеттанулық талдаудан желілік коммуникацияның айрықша кеңістіктік топологияға негізделетіні және оның коммуникациялық әрекетке қатысудағы анонимділігі көзге түседі. Жаһанданудың бірегейлендіру тенденциясы ұлттық ерекшеліктерге тиімді емес, сондықтан батыстандыру мен жаһанданудың қабылданатын коммуникациялық модельдерін трансформациялау қажет.

4. Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтар объективті жүріп жатқан мәдени даму үдерісінің мән-мағынасы мен бағыт-бағдары, жастардың қоғамда қалыптасқан адамгершілік, салт-дәстүр, мінез-құлық қағидаларын адамзат жасаған өмірлік құндылықтар мен талғамдарды, рухани байлықтарды бойына сіңіріп, меңгеруді талап етеді.

5. Сыр өңірінің дәстүрлі қоғамдағы мәдени мұрасын оқшауланған, тұйық күйінде емес, бүкіл түркі өркениеті кешенінде, үздіксіз әлеуметтік мәдени даму процесінде, мәдени құндылықтар аясында зерттелгені дұрыс, сонда ғана өңірдің өзіндік ерекше сипаттамалық рәміздік белгілері ғылыми мағынада ашылады.

6. Сыр өңірі халқының мәдениетінің рәміз-рәсімдік түсініктері арқылы мәдени кеңістігі ерекшеліктерімен танысуға болады. Себебі мәдени кеңістіктің ұйымдасуы өмір салтының детерминизмі ықпалынан туындаған. Олардың терең мағынасы мәдени кеңістік қатынас ерекшелігіне байланысты қалыптасқан халықтың тұрақты дүниетанымдық түсініктерін білдіреді.

7. Сыр өңірі өзінің мәдени құндылықтар тарихын әлемдік тарихи үдеріс ауқымында қалыптастырған. Семиотикалық тұрғыда, Сыр өңірі мәдени құндылықтарын оның этикалық және эстетикалық өлшемінде алсақ, бұл өңір халқының игеріп қабылдаған және тіршілік ортасына айналған ғаламның, ғарыштың бейнелі үлгісі деп қабылдауға болады.

8. Өзіміздің құндылықтарымызды сақтап қала білгендігіміз біздің басты жетістігіміз болғанымен, Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтар объективті жүріп жатқан мәдени даму үдерісінің мән-мағынасы мен бағыт-бағдарын айқындап отырады.

9. Туризм мен семиотиканың өзара іс-қимылының әдіснамалық механизмін әзірлеу туристік маркетингтік жұмыста өңірдің рәміздік бейнесін салуға әсер ететін факторлар туралы үстірт түсінуден аулақ болуға мүмкіндік береді.

Жұмыстың әдістемелік және теориялық негіздері.

Диссертациялық жұмыстың әдіснамалық және теориялық негізінде Сыр өңірінің мәдени құндылықтарын семиотикалық талдау жатыр. Ізденістің мазмұнындағы архитектуроналық бірлік логикалық және тарихи талдаудың ішкі байланысын айқындаудан туындайды, мәдени рәміздерге түсіндірме беру барысында ұлттық болмыстың гомогендігі мен тұтастығына ерекше көңіл бөлінді. Зерттеудің әдістемелік негізінде батыстық, ресейлік және қазақ мәдениеттерінің тарихи мәтіндері талдау объектісі ретінде алынды.

Біз қарастырып отырған мәселенің аталып өткен тарихи, археологиялық, этнографиялық зерттеулерден негізгі айырмашылығы зерттеу нысанының рәміздік-таңбалық анықталуымен және соған сай жаңашыл батыстық зерттеу әдістерін қолдану өзгешелігінде.

Зерттеу жұмысының әдіснамалық нәтижелері мен ұсынылатын тұжырымдары. Мәдени құндылықтарға қатысты семантикалық, прагматикалық, рәміздік, мәдени-әлеуметтік зерттеулер мәселелерінің ғылыми-теориялық негіздерін тереңдетуге және толықтыруға өз деңгейінде үлес қосады. Сыр өңірінің мәдени құндылықтарын семиотикалық талдау арқылы жалпы қазақ дүниетанымын мәдени антропологиялық парадигма аясындағы зерттеулердің теориялық негіздері мен ұстанымдарын нақтылай түседі.

Семиотика біріккен кешенді жүйе болғандықтан, диссертациялық жұмыста аналитикалық, пәнаралық, жалпылау, сипаттау, жүйелеу, салыстыру, қорытындылау, семиотикалық рәміздерді интерпретациялау, прагматикалық пайымдама жасау, сауалнама алу, жазбаша сауалнама алу әдіс-тәсілдері кеңінен қолданыс тапты. Сонымен қатар диссертациялық зерттеу жұмысын жүргізу барысында антропологиялық әдістер: бақылау, мәдениеттанулық портрет әдісі қолданылды. Сонымен қатар кейбір қажетті деген мәселелерде баяндау логикасы берілді.

Зерттеу барысында компаративистік, семиотикалық мәтіндерді интерпретациялау, рәміздерді реконструкциялау тәсілдері қолданылды, сонымен бірге мәдени мәтіндерге түсіндірме беру барысында ұлттық қарым-қатынастар жүйесінің гомогендігі мен тұтастығына басымдық берілді.

Бұл зерттеу Сыр өңірінің мәдени құндылықтарын семиотикалық талдау жүйесіне прагматикалық және семантикалық пайымдама жасауға арналғандықтан, семиотикалық талдаудың негізінде қазақтың дәстүрлі қарым-қатынастарының генезисін, аксиологиялық тамырын талдауға ерекше назар аударылды.

Жұмыстың ғылыми-теориялық және тәжірибелік маңыздылығы: Қазіргі заман талабына сай мәдени құндылықтардың насихатталуымен байланыстыруға болады. Таңдалып алынған тақырыптың маңыздылығы сонымен бірге Сыр өңірінің қазақ мәдениетінің бір бөлшегі ретінде заманауи

зерттеулерге негізделген теориялық моделін жасау қажеттігінен туындайды. Ол семиотиканы зерттеуші ғалымдардың зерттеу әдістері мен тәсілдеріне сәйкесті қайта қалпына келтіруге және де әдістемелік жетістіктерге негізделуі тиіс.

Диссертацияның нәтижелерін философия мен мәдениеттанудың бірқатар мәселелерін шешуде пайдалануға болады, әсіресе, отандық мәдениеттің салаларын бірегейлендіруге үлес қосуында, жаһандану үдерісіндегі мәдениеттердің трансформациялануы кезеңінде ұлттық тарихи-мәдени құндылықтарды сақтап қалуда, қазақ мәдениеті мен руханиятының архетиптері, жеке тұлғаның мәдени мұраларға құндылық ретінде қарауына және тағы басқа мәселелерді зерттеуде оның нәтижелері қомақты болатыны сөзсіз.

Бұл зерттеу Сыр өңірінің мәдени мұрасын игеруде, мәдени төлтумалылықты қалыптастыруда, соның негізінде өңірдің дәстүрлі мәдениетін насихаттауда өзіндік үлесін қосады. Оның үстіне Сыр өңірінің мәдени танымдық құндылықтық-мағыналық қырларының семиотикалық талдау тұрғысында әлі күнге дейін зерттеле қоймағанын айта кету керек. Сондықтан аталмыш мәселелерді бүгінгі күн сұранысына орай зерттеу сипатында қарастыру маңызды.

Өңірлік мәдени құндылықтар теориялары мен қағидаларына талдау жасау арқылы қазақстандық мәдени кеңістік үшін және мәдениеттану ғылымының зерттеу алаңына жаңа теориялар мен тұжырымдамалар ұсынылды. Зерттеу барысында алынған нәтижелер заманауи мәдени кеңістікте мәдени құндылықтар мәселесін семиотикалық тұрғысынан әрі қарай зерттеуге, өңірдің имиджін қалыптастыру үрдістерін жалғастыруға негіз бола алады.

Диссертацияның тәжірибелік жәй-күйі мемлекетіміздің мәдени-тарихи рухани құндылықтарын қайтадан жаңғыртуға бағытталған реформаларының жүзеге асырумен байланысты болып табылады. Диссертацияның тұжырымдары еліміздегі тарихи-мәдени қозғаушы қоғамның рухани негіздерін, мәдениеттердің араласудағы диалогын қалыптастыруда өз септігін тигізе алады. Бұл зерттеулер аталған тақырыпты тікелей қамтығандықтан диссертациялық ізденістің объектісі мен пәнін жаңа деп бағалауға толық негіз бар.

Зерттеу жұмысының сыннан өтуі және мақұлдануы. Диссертацияның негізгі теориялық қағидалары мен қорытындылары автордың 15 ғылыми мақаласында, соның ішінде 5 Қазақстан Республикасы Жоғары Аттестациялық Комиссиясымен бекітілген тізімдегі журналдарда, 9 халықаралық конференция материалдарының жинағында, 1-і Scopus базасына кіретін журналдардың бірінде жарияланған. Сонымен қатар зерттеу нәтижелері халықаралық және республикалық ғылыми-практикалық конференцияларда баяндалды.

Зерттеу жұмысы кіріспеден, үш негізгі бөлімнен, қорытынды, пайдаланған әдебиеттер тізімінен тұрады. Библиография 170 атаудан тұрады, соның ішінде шетелдік әдебиеттер. Жұмыстың көлемі – 158 бет. Жұмыстың негізгі мәтінінде 15 сурет бар.